

IL-“KELMA” FIL-ĦSIEB TA’ SANTU WISTIN

Minn P. DWARDU FENECH O.S.A.

IL-BNIEDEM għandu fih innifsu s-setgħa li juri minn barra dak li jkun qiegħed jaħseb jew iħoss minn għewwa. Meta hu jagħmel użu minn din is-setgħa, aħna ngħidu li jkun qiegħed jinqeda bil-lingwa. Wieħed jista’ jinqeda, ngħidu aħna, bil-lingwa tal-ġesti, jagħmel sinjali b’idejeh biex juri x’irid. Imma fil-hajja normali tagħna aħna ninqdew bil-lingwa tal-kliem, jigifieri nsemmgħu ċerti hsejjes biex infiehm u lis-semmiegħa tagħna.

Kull ġemgħa ta’ hsejjes li jkun fiha tifsira sħiħa u li tkun tista’ toqgħod weħidha weħidha ngħidulha: kelma.

Santu Wistin, bħala studjuż lingwistiku u bħala filosofu, għarbel fl-istudji tiegħu n-natura għewwenija tal-kelma, u wasal biex għaraf li hemm zewġ għamliet ta’ kliem. Hemm il-kelma maħsuba, dik li tiġina f’moħħna qabel ma nitkellmu. U hemm il-kelma mitkellma, dik li nsemmgħu meta nliissu l-kelma li nkunu hsiċna f’moħħna.

Biex isahħaħ l-idea li fil-moħħ teżisti l-kelma maħsuba, Santu Wistin silet biċċa mis-Salm 4, fejn fost hwejjeġ oħra nsibu l-kmand: “Tkellem f’qalbek . . .” M’għandniex xi ngħidu, meta nitkellmu minn għewwa nitkellmu b’moħħna u mhux b’qalbna. U jekk nitkellmu minn għewwa, dan nagħmluh għax għandna s-setgħa ninqdew bil-kelma maħsuba. Hekk jġri, iġhidilna Santu Wistin, meta nitolbu, ¹ bla ma nharrku xofftejna.

Kull darba li nitkellmu, ngħidu aħna biex ngħallmu jew biex nitgħallmu, aħna nkunu qed ninqdew bil-kelma mitkellma. U biex nagħmlu dan ikollna nħaddmu l-organu tat-tliissin, u nkunu qed nagħmlu għamil fiziku. Il-hsejjes li nagħmlu, jew aħjar il-mewġiet ta’ hsejjes li nsawru meta nitkellmu joħorġu minn fommna u jolqtu t-tanbur tal-widna tas-semmiegħ jew semmiegħa tagħna.

Meta aħna ngħidu kelma minn barra nkunu qed nagħtuha espressjoni (ħoss) u tifsira. Dan iġhidu ċar Santu Wistin fl-ewwel kap ta’ *De Magistro*. U llum qed itennuh l-istudjużi lingwistiċi. Hekk, iġhid Santu Wistin, meta l-qassisin jitolbu bil-kliem b’mod li haddiehor ikun jista’ jismagħhom, huma jkunu jagħtu lill-ħsieb tagħhom espressjoni u tifsira: “. . . meta nkunu nitolbu, m’għandniex għalfejn nitkellmu, jigifieri ma neħti għux kliem li jitleħħen, sakemm ma nagħmlux bħall-qassisin li jagħtu espressjoni u tifsira lill-ħsieb tagħhom, mhux għax Alla għandu bżonn jisma’, imma biex jisimgħu l-bnedmin . . .”²

Qabel ma aħna nitkellmu, skond Santu Wistin, aħna nkunu għamilna uzu minn żewġ fakultajiet: il-ħsieb u l-memorja. Hekk jiġri li bil-qawwa tal-ħsieb aħna naħsbu u nsawru f'moħħna l-qofol ta' dak li nkunu se ngħidu. Dan ikun l-ewwel pass li nagħmlu f'moħħna. It-tieni pass hu li bis-saħħa tal-memorja nagħzlu mill-maħżna kbira ta' kliem li għandna dak li għandu l-qawwa juri x'ikun hemm fil-ħsieb. Hekk inkunu qegħdin nagħmlu meta nitkellmu minn ġewwa biss, ngħidu aħna waqt li nkunu nitolbu bla ma nħarrku xoftejna. Jekk, imbagħad, nitkellmu minn barra nkunu għamilna għamil estern u fiżiku. U meta nagħmlu hekk inkunu ninq dew bil-kelma mitkellma.

Il-kelma, għal Santu Wistin, hi sinjal. U billi hi sinjal, fiha tifsira. Imma t-tifsira tista' tqegħdidna quddiem għajnejna haġa li tezisti jew haġa li ma tezistix materjalment. Hekk, iġħid l-istess studjuż, il-kelma "jekk" ma tfissirx ogġett li jeżisti minn barra.³ Tfisser biss dubju. Dan, min-naħa tiegħu, jinsab biss fil-moħħ.

Il-kelma "xejn" tfisser haġa li ma tezistix u mhux haġa li tezisti. Hi turi nuqqas u mhux eżistenza. Madankollu meta nliissnu l-kelma "xejn" inkunu qed nagħmlu hoss li fih tifsira, u għalhekk hu sinjal xorta waħda.

Biex nieħdu eżempju ieħor mill-ħafna li jsemmi Santu Wistin, nistgħu ngħidu li l-kelma "ħajt" turi ogġett li jaqa' taħt is-sensi tagħna tal-ħars u tal-mess. U jekk xi hadd ma jifhimniex meta ngħidu dil-kelma nistgħu nfehmuh malajr billi nuruh ħajt. Ma kienx ikun daqshekk ħafif li kiekuridna nuru haġa astratta.

Meta nuru ħajt b'idejna nkunu qed nagħmlu sinjal. Min-naħa l-oħra, meta nliissnu l-kelma "ħajt" inkunu qed nagħmlu sinjal ukoll. Id-differenza bejn dawn iż-żewġ sinjali hi li biex għamilna l-ewwel sinjal inqdejna b'idejna u biex għamilna t-tieni sinjal inqdejna b'fommna. Min-naħa l-oħra, min laqa' l-messaġġ tagħna fl-ewwel każ inqeda b'għajnejh biex ra s-sinjal b'idejna, u fit-tieni każ inqeda b'widnejh biex sema' s-sensiela ta' hsejjes tal-lehen. Imma fiż-żewġ każijiet hemm tifsira waħda.

Mela l-kelma, kemm jekk tkun maħsuba biss u kemm jekk tkun mitkellma wkoll, hi sinjal mogħni b'tifsira.

¹Ara: De Magistro, Cap. 1.

²Ara: De Magistro, Cap. 1 lejn it-tarf.

³Ibid.